

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Elekes Boldizsár*
Cím: *33 kilométeres katakombák Kőbánya alatt*
Forrás: *Nemzeti Újság*

Bp.
(Hely)

1929. III. 10.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

725.091

Hely

Idő

1929

Személy

33 kilométeres katakombák Kőbánya alatt

A földalatti városban Budapest egész lakossága elférne – A Nemzeti Újság cikke 1827-ben az első lebegő vasutról

(A Nemzeti Újság tudósítójától.) Sokszor esett szó arról, hogy a csatornatömeg a székesfőváros területe alatt valóságos aknarendszer és azt is sokszor megírták már, hogy a Várhegy és környéke keresztül-kasul van furva alagutakkal és titokzatos rendeltetésű pincefolyósókkal, amelyeket a mesemondók rémregénybe illő, fantasztikus alakokkal népesítenek be. Arról azonban már kevesen tudnak, hogy a főváros tizedik kerülete, Kőbánya alatt több, mint harminchárom kilométert kitevő katakombahálózat van és Kőbánya ennek köszönheti multját, sőt jórészt mostani téglá- és söriparát is.

A napokban kint jártam Kőbányán és annyira megfogott ennek a rohamosan fejlődő városrésznek furcsa és különös multja, hogy órák hosszat barangoltam az utcákon, a bukákok közt és még a pincék táján is. Akikkel csak találkoztam, mindenkitől kérdeztem egyet-mást, a sok beszédből azonban csak olykor tudtam kivenni egy-egy csipetnyit, amely való történelmi adat és egyúttal érdekesség számba megy.

Végül felkerestem Kőbánya történetének, érdekes és változatos multjának és magasbaívelő jelenének legalaposabb ismerőjét, Dausz Gyulát, aki sok olyan momentumra mutatott rá, amelyekről még a benszülött kőbányaiak sem tudnak.

Kewer – Rákos – Kőbánya

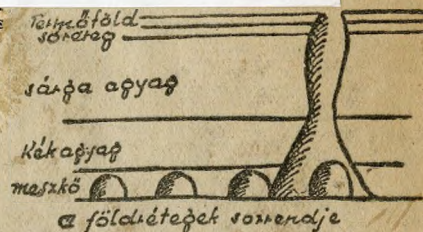
Első sorban meg kell állapítanunk, hogy Kőbánya területe ősrégi, lakott hely. IV. Béla király 1244-ben datált kiváltságlevele, amely Pest város szabadalmait megújítja, több ízben említi a Kewer (Kőér) földet. Őseink, a híres rákosi országgyűléseket 1286-tól kezdve 1526-ig a híres Rákosmező két patakja között emelkedésen, a kőér földön, mai Kőbánya helyén tartották meg. Mindig Pest birtokában volt és a kiváltságlevelek ellenére is egy alkalommal Grassalkovics perszonális jogot formált a kőbányai birtokhoz és Pest városát perrel támadta meg. Erre vonatkozik egy 1741 május 5-én kelt jegyzőkönyv, amely megállapítja, hogy a perszonális ural nem tudtak másként megegyezésre jutni, mint egy nagy tőkének kifizetése által és így Kőbánya

tulajdonképpen a városterületnek újabb szerzeménye.

A bányászat virágzása és hanyatlása

A Nagy Alföldet borító tenger egyik öble lehetett itt, mert a mész és téglanyag képződésre kiválóan alkalmas cerithium-csigák és congeria massa lerakódása folytán hatalmas kő- és agyagrétegek keletkeztek. Ez a terület kicsinyben példa arra, hogy mily fontos szerepe van a geológiának az életviszonyok alakulására, mert Kőbánya valóban a területén talált köveknek köszönhetette fejlődését, híret és gazdagságát. A kőbányákat IV. Béla alatt is művelték, a török uralom alatt pedig már erős keresletük volt. A budai basa engedelmével a XVII. század második felében innen vitték a köveket Kecskemét református templomához. A szadaiak is ebből emelték templomukat. Pestnek fele talán ebből épült: Az invalidus-ház, a Károly kaszárnya, a mostani Központi Városház, az Akadémia, a Redout, az Egyetemi Könyvtár, a Bazilika, a Lánchíd oszlopainak felső része, a Lánchíd oroszláncai, az Andrásy-ut hatalmas palotái közül is sok.

Az itteni bányákban nem úgy fejtették a követ, mint másutt. Széles és mély aknákat vájtak a kőzetben, amelyet úgy lehet faragni, mint a kősőt. A kivájt kövek nagy jövedelmet hoztak, az üregek pedig, mint pincék ugyancsak nagy értéket képviseltek. És ezek itt talán Európa legjobb pincéi.

A tárnarendszer keresztmetszete egy beomlott kürtővel

A kőbányák területén gyönyörű kagylókat, kecskekörmöket találtak, delfin csigolya, dinotherium giganteum fog és elefántesont leletekre is bukkantak, amelyeket a Nemzeti Múzeumban helyeztek el. Az egykori mezőkapitány jelentése szerint 1866-ban a Kegyesrendi Atyák tárnáiban 1095 négyszögű követ, a többivel együtt pedig 3 és félezer négyszögű követ bányásztak ki. A 70-es évek körül hanyatlásnak indult, a 90-es években pedig teljesen megszűnt a bányászat.

Érdekes számok

A kiaknázott üregek ma borpincék, nagy-részüket pedig az óriási sörgyarak használják. A tárnák a belső Jászberényi-ut és a Kolozsvári-utca találkozásával kezdődnek, majd a Maglóci-ut mentén, az új Hagemacher-sörgyár alatt a Kápolna-térig és a Gergely-utcaig húzódnak. Egész kiterjedésük a fővárosi mérnöki hivatal felmérése alapján 178.000 négyzetméter, hosszúságuk pedig, ha a bányákat egymás végébe illesztjük, meghaladná a 33.000 métert. Ha egy négyzetméter területre öt embert számítunk, akkor a katakombákban 900.000 ember, tehát a főváros majdnem egész lakossága elférne. A pincék közül mintegy 230-at bor-

kereskedők és vendéglősök használnak, többszáz tárna pedig a sörgyárak készleteinek elhelyezésére szolgál. Mivel ezeknek a hőmérséklete állandó, a sörgyárak sampiongombatenyésztésüket is itt rendezték be. A régi bányák bejáratát ma már kiépítették és a kiképzett falrészek várszerű külsőt kölcsönöznek a hajdani bányának.

Kőbánya különben szőlőjéről és erdejéről is híres volt. Az Óhegy körül hatalmas szőlőtáblák, meg erősegek terültek el és a szabadságharc alatt itt táborozó osztrák sereg egyes adatak szerint a Sárgacsikó mellett 20.000 élőt vágott ki.

Mit irt a Nemzeti Ujság 1827-ben a lebegő vasutról?

A magyarországi vasutépítés történetét a pozsony-nagyszombati vasutépítéstől, vagyis 1838-tól számítják, pedig az első magyar löfogatu vasut már egy évtizeddel előbb elkészült Pest és Kőbánya között. *Lebegőnek* nevezték ezt a vaspályát, mert kerekek nem a földön, hanem a föld felett megerősített gerendákon mozogtak, maga a kocsí pedig ezeken a kerekeken függött, lebegett. Rendelgetése az volt, hogy a kőbányáról és a közeli téglagyárakból könnyen lehessen a követ és a téglát a városba szállítani.

1827 augusztus 20-án délután József nádor számos udvari közéleti és társadalmi notabilitás jelenlétében avatta fel a lebegő vasutat, amelyről az akkori *Nemzeti Ujság* a következő tudósításban számolt be:

„Szent István napján délután ment végbe azon nagy próba, mely a vasutnak alkalmas voltát a teher szállításokra nézve igen szembe-tűnő képpen megbizonyította. A sok ezer gyalogok és számos uri hintókon lévő nézők örömmel szemlélték ezen művet, az ő tellyes állapotjában, melyet eddig csak képzelni lehetett. Az urak a kotsikra alkalmaztatott üllésekre, magyar színekkel ékesített két zászló elől lo-bogván, felülének és formálisan megtétetett a próba menet... — így folytatja tovább a cikk: ez a példa a nagyobb utaknak készítésére buzdító ösztönül szolgálhat, mivel, hogy az illy szerentsés kimenetel, valamint a vasut

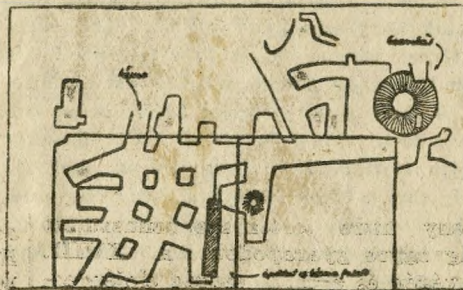
alkalmatossága a nagyban való készítés lehetőségét elégségesen megmutatja...“

Kőbánya multjából felemlítjük még az 1847-ben alakult *Pest Kőbányai Liget Részvény-társaság* működését, amely a kőbányában negyvenkét holdnyi városi területet, holdját 20 pengő forintjával, nyilvános mulatókert létesítése végett megváltott. Ez a terület a Jászberényi-ut, a Korponay-utca és a mai Bányautca között terült el. A társulat a hatalmas kertet fákkal ültette be. Házakat építtetett, kutakat furatott, sőt csónakázó tavat is ásott. A 21.500 forint befektetés azonban hiábavaló volt, mert a vasut mentén létesített sertés-szállások nem a legkellemesebb illatot terjesztették és a közönség mindinkább elmaradt.

Ötvennyolc év alatt ...

Kőbánya a téglá-, sör- és vasgyártásnak, továbbá, a különféle iparágaknak óriási fejlődése révén hatalmas lendületet mutat. Az 1870. évi népszámlálás alkalmával Kőbányán csak 4353 ember lakott. 1910-ben 51.034, ma pedig a lakosság száma meghaladja a 70.000-et. Ilyen hatalmas fejlődést a fővárosnak kevés kerülete tud felmutatni.

Egyébként pedig, hogy visszatérjünk a bányákhoz, a háborúelőtti legutolsó népszámlálás alkalmával 230; régen pedig még több család lakott az elhagyott tárnákban, ahol az öregek elbeszélése szerint a római katakombák életéhez hasonlóan, különös körülmények

A katakombák alaprajza két telek alatt

között éltek az emberek. Ma már csak itt-ott találkozunk egy-egy szerencsétlen, aki családjá-

val az idő viszontagsággal elől egy-egy tárnába huzódik.

Dausz Gyulával később sétára indultunk. S alig értünk ki a Jászberényi-utra, hozzánk szegődött egy helyes kis lurkó, a marka tele volt fehér csigával, kagyló- és kecakeköröm-törmelékkel, amelyeket nagy örömmel dugdosott a zsebembe. Közben motyogott valamit a bájos gyermek és csak nagynehezen tudtuk kivenni a szavaiból, hogy a Kisbánya-utcában árvíz van.

A mult napokban megindult hirtelen olvadás következtében a hólé beivódott a földbe és a tárna szájában vájt szurdék falai most annyira izzadnak, hogy a padozaton bokánál is feljebb ér a víz. Az ottlakó néhány család kihurcolkodott és a környékbeli szegény embereknel talált szállásra.

Elekes Boldizsár